

ЦЯЖКАСЦІ НАВУЧАННЯ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ ЗАМЕЖНЫХ СТУДЭНТАЎ

УА «Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы»
Кафедра прыродазнаўчых і лінгвістычных дысцыплін і методык іх выкладання
Лапкоўская А.М.

Адукацыя з'яўляецца адной з найважнейшых падсістэм сацыяльнай сферы дзяржавы, якая забяспечвае працэс атрымання чалавекам сістэматызаваных ведаў, уменняў і навыкаў з мэтай іх эфектыўнага выкарыстання ў прафесійнай дзейнасці. XXI стагоддзе характарызуецца павышаным попытам з боку замежных грамадзян да атрымання вышэйшай адукацыі ў вышэйшых навучальных установах Рэспублікі Беларусь. Так, на сённяшні дзень у Гродзенскім дзяржаўным універсітэце імя Янкі Купалы навучаецца звыш 700 замежных слухачоў, студэнтаў, магістрантаў і аспірантаў з 31 краіны. Часцей за ўсё атрымліваць вышэйшую адукацыю ў купалаўскі ўніверсітэт едуць грамадзяне Туркменістана, Расіі і краін Афрыкі. Найбольш папулярныя сярод замежных студэнтаў спецыяльнасці ў галіне юрыспрудэнцыі, эканомікі, інфармацыйных тэхналогій і філалогіі. Аднак апошнія гады не меншую цікавасць выклікаюць спецыяльнасці педагагічнага факультэта: «Дашкольная адукацыя», «Пачатковая адукацыя», «Лагапедыя».

У цяперашні час на педагагічным факультэце ГрДУ імя Янкі Купалы навучаюцца замежныя студэнты, якія прыехалі ў Беларусь з Туркменістана, Азейрбаджана, Узбекістана, а таксама з Народнай Рэспублікі Бангладэш.

У сучаснай лінгваметадычнай навуцы існуюць розныя падыходы да моўнай падрыхтоўкі замежных студэнтаў. Як правіла, усе яны арыентаваны на навучанне мове дзеля набывання ведаў, уменняў і навыкаў, неабходных для будучай прафесіі.

Спецыфіка ж навучання замежных студэнтаў менавіта на спецыяльнасці «Пачатковая адукацыя» складаецца ў тым, што ў цыкл спецыяльных дысцыплін у іх, як і беларускіх студэнтаў, уключана беларуская мова. І таму літаральна з першых дзён замежны студэнт пачынае вывучаць беларускую мову. Неабходна адзначыць, што нягледзячы на тое, што руская і беларуская мовы ўваходзяць у адну ўсходнеславянскую групу моў, адрозненняў на кожным моўным узроўні паміж імі больш чым дастаткова.

У адукацыйным стандарце вышэйшай адукацыі для спецыяльнасці «Пачатковая адукацыя» адзначаюцца патрабаванні, якімі ў працэсе вывучэння дысцыпліны «Беларуская мова» павінен авалодаць студэнт: *патрабаванні да акадэмічных кампетэнцый спецыяліста*: умець прымяняць базавыя навукова-тэарэтычныя веды для вырашэння тэарэтычных і практычных задач; валодаць даследчымі навыкамі; умець працаваць самастойна; быць здольным спараджаць новыя ідэі (валодаць крэатыўнасцю); валодаць міждысцыплінарным падыходам пры вырашэнні праблем; мець навыкі, звязаныя з выкарыстаннем тэхнічных прылад, кіраваннем інфармацыяй і працай з камп'ютарам; валодаць навыкамі

вуснай і пісьмовай камунікацыі; умець вучыцца, павышаць сваю кваліфікацыю на працягу ўсяго жыцця; *патрабаванні да сацыяльна-асобасных кампетэнцый спецыяліста*: валодаць здольнасцю да міжасобасных камунікацый; быць здольным да крытыкі і самакрытыкі; умець працаваць у камандзе; *патрабаванні да прафесійных кампетэнцый спецыяліста*: кіраваць вучэбна-пазнавальнай і вучэбна-даследчай дзейнасцю вучняў; выкарыстоўваць аптымальныя метады, формы і сродкі навучання; арганізоўваць і праводзіць навучальныя заняткі розных відаў і форм; арганізоўваць самастойную працу вучняў; ажыццяўляць прафесійную самаадукацыю і самавыхаванне з мэтай удасканалення прафесійнай дзейнасці [1, с. 5-8].

А таксама ўказваецца, што ў выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен: *ведаць*: ролю беларускай мовы ў працэсе станаўлення і развіцця нацыі; сістэмную арганізацыю беларускай мовы, яе узроўняў (фанетычнага, лексічнага, граматычнага) і іх узаемасувязі; змест усіх раздзелаў навукі аб сучаснай беларускай мове; нормы сучаснай беларускай літаратурнай мовы; асноўныя лексікаграфічныя даведнікі; *умець*: выкарыстоўваць тэарэтычныя веды і рэсурсы беларускай мовы з улікам іх стылістычнай дыферэнцыяцыі ў прафесійнай дзейнасці; рэалізоўваць нарматыўную базу беларускай мовы ў маўленчай дзейнасці; будаваць звязнае выказванне; карыстацца лінгвістычнымі слоўнікамі і даведнікамі; працаваць над выпраўленнем арфаграфічных, пунктуацыйных, граматычных і маўленчых памылак; *валодаць*: ведамі пра мову як шматфункцыянальную развівальную сістэму; ведамі аб моўнай норме і нормах маўленчых паводзін у розных сферах і сітуацыях зносін; навыкамі фанетычнага, марфемнага, словаўтваральнага, марфалагічнага і сінтаксічнага аналізу моўных адзінак; арфаграфічнай і пунктуацыйнай граматычнасцю [1, с. 17].

Навучанне замежных студэнтаў беларускай мове як прадмету з цыклу спецыяльных дысцыплін уключае ў сябе розныя аспекты, звязаныя з засваеннем навуковай лексікі, азнаямленнем з нацыянальнымі культуралагічнымі асаблівасцямі і інш. Асваенне навуковай лексікі па профілю спецыяльнасці з'яўляецца адной з важных задач прафесійна-арыентаванага навучання мове. Студэнту разам з веданнем асноўных лексічных і граматычных норм неабходна мець уяўленне аб функцыянальна-стылістычнай дыферэнцыяцыі беларускай мовы і, у асаблівасці, – аб існуючых адрозненнях паміж гутарковым і навуковым стылямі маўлення. Найбольш важным і істотным уяўляецца навучанне агульнанавуковай лексіцы і тэрміналогіі як ядру навуковага стылю маўлення і як вызначальнаму кампаненту прафесійнай моўнай кампетэнтнасці.

Веданне і дарэчнае ўжыванне тэрміналогіі на беларускай мове дазваляць замежнаму студэнту найбольш поўна засвоіць матэрыял, а таксама паспяхова праявіць сябе ў будучай прафесійнай дзейнасці. Навучанне тэрміналогіі – працэс шматпланавы і закранае не толькі семантычныя, але і арфаэпічныя, і граматычныя асаблівасці ўжывання прафесійнай лексікі.

Першапачаткова замежных студэнтаў неабходна навучыць правільнаму вымаўленню розных тэрмінаў. Напрыклад, нават калі ўявіць, што замежны

студэнт 1 курса практычна авалодаў рускай мовай, то ў працэсе вывучэння беларускай мовы яго чакаюць вялікія цяжкасці. Як вядома, фанетычныя сістэмы рускай і беларускай моў маюць шмат агульных рыс, аднак маюць месца і шматлікія адрозненні, якія і з'яўляюцца першапачатковай прычынай фанетычнай інтэрферэнцыі.

Спецыфіка беларускага націску патрабуе ад замежных студэнтаў запамінання месца яго размяшчэння, бо толькі ў словах замежнага паходжання можна звярнуцца да разгляду этымалогіі слоў. Акрамя таго, замежным студэнтам неабходна мець уяўленне аб тым, што ў якасці тэрміна можа быць выкарыстана адно са значэнняў шматзначнага слова і што ў розных галінах навуковых ведаў значэнне аднаго і таго ж слова могуць не супадаць.

Пры навучанні замежных студэнтаў беларускай мове як мове спецыяльнасці важным уяўляецца таксама прытрымліванне прынцыпу міждысцыплінарнай каардынацыі, пры якой многія навуковыя праблемы, факты, гіпотэзы і тэорыі адначасова разглядаюцца ў межах вывучэння рускай і беларускай моў, што спрыяе больш поўнаму і шматграннаму іх разуменню і фарміраванні ў свядомасці студэнтаў глыбокіх сувязей паміж з'явамі рэчаіснасці.

Выкладчыку беларускай мовы важна памятаць, што для засваення лексікі (як агульнаўжывальнай, так і навуковай) неабходна не толькі тэарэтычнае азнаямленне з ёй, але і вельмі актыўнае яе практычнае выкарыстанне. Прымаючы пад увагу той факт, што прафесійна-дзелавыя зносіны прадугледжваюць як вусную, так і пісьмовую камунікацыю, а таксама можа адбывацца ў форме маналогу і дыялогу (палілог), у працэсе навучання варта надаваць увагу фарміраванню навыкаў і ўменняў у розных відах маўленчай дзейнасці. У сувязі з гэтым на практычных занятках па беларускай мове мэтазгодна звяртацца да метадыкі гульнявога мадэлявання, якая дазваляе ствараць камунікатыўныя сітуацыі, характэрныя для будучай прафесійнай дзейнасці замежных студэнтаў.

Такім чынам, працэс навучання замежных студэнтаў спецыяльнасці «Пачатковая адукацыя» беларускай мове як мове, якая ўваходзіць у цыкл спецыяльных дысцыплін, адрозніваецца шматаспектнасцю і шматграннасцю. Выкладчыку важна ўлічваць цэлы шэраг фактараў (лінгвістычных, сацыокультуралогічных, этнакультурных і г.д.), каб навучанне беларускай мове служыла фарміраванню кампетэнцый, неабходных для паспяховай і эфектыўнай камунікацыі ў сферы прафесійнай дзейнасці.

ЛІТАРАТУРА:

1. Высшее образование первая степень Специальность 1-01 02 01 Начальное образование Квалификация Преподаватель = Вышэйшая адукацыя першая ступень Спецыяльнасць 1-01 02 01 Пачатковая адукацыя Кваліфікацыя Выкладчык = Higher education first stage Speciality 1-01 02 01 Primary Education Qualification Teacher: ОСВО 1-01 02 01-2013. – Введ. 11.12.2013. – Гродно : ГрГУ им. Я. Купалы, 2013. – 27 с.